

Reuniunea învățătorilor

Apare odată în lună.

Proprietar editor : Reuniunea învățătorilor români dela școalele popor. conf. ort. din protopopiatele arădane I—VII.	REDACTOR : IOSIF MOLDOVAN Inv. director-scolar.	Manuscrisurile și corespondența se va trimite redact. în Arad, Tokoly-ter 8., iar abonamentele cassarului: Iuliu Groșorean în Balsa-Vilâșos.
---	--	--

Comitetul de redacție: Iuliu Groșorean, Dimitrie Popoviciu, Ioan Crișan, Iosif Stanca, Petru Vanceu, Dimitrie Olariu, Dimitrie Boariu, Teodor Cherchean, Hersilia Cadariu, Nicolae Cristea, Petru Goțan, Dim. Mieu, Pavel F. Dârlea, Tr. Givulescu și I. Borlea, învățători.

Abonament: pentru Ungaria 5 coroane. — Străinătate 7 coroane.

Revizori școlari confesionali.

II.

Dupăce am clarificat ideia sistemizării revizoratelor școlare după tracte, de sine se ivește întrebarea, că anume, ce rol vor trebui să îndeplinească acești revizori? Ca să putem răspunde în merit, trebuie să ne dăm seamă, că oare cum stăm azi atât cu administrarea școalelor, cât și cu a învățământului.

Comisarii consistoriali de examene, în rapoartele lor, sigur vor fi atras atențiunea Ven. Consistoare asupra împrejurării, că în foarte multe comune, mulți părinți nu numai că nu s'au îngrijit de a-și da băieții la școală, ba au căutat chiar diferite modalități, cari să-i scape de acest deobligământ. La răspundere nu i-a tras nime pe acești părinți indolenți, căci deși legea impune antistiilor comunale, că dupăce s'a făcut înscrierea acelor deobligați, cari nu s'au înscris la școală, să-i constrângă pe părinți de a-și împlini datorița, pot afirmă, că acelea antistii, cari își împlinesc datorița în această privință, sunt numai excepții.

Și ce rezultă din atâtea îndolențe? Aceia, că ne trezim cu atâția analfabeți, încât doar în această privință noi, românii, stăm mai rău. S'a făcut ceva pentru îndrep-

tarea răului? Nimic. Nu cred că i-s'a făcut disciplinar vreunei antistii, pe motiv, că nu și-a împlinit datorința față de constrângerea părinților de a-și înscrie băieții la cutare școală. Tot astfel n'au fost pedepsite antistiile pentru indolența lor față de frecvența neregulată.

Mulți vor zice — poate — că acolo e directorul local ori președintele comitetului parohial, cari pot face însinuări contra antistiilor neglijente. Din anumite considerații aceștia nu o fac, căci ar fi și ceva ridicol, ca ei să se pună pe picior de război cu antistiile din comunele lor.

În general e constatat, că uniformitatea învățământului în școlile elementare e foarte mică. Câte puteri didactice atâtea păreri. Am putea zice, că fiecarele altcum înțelege scopul învățământului. Unii zic: Gramatica trebuie învățată pe de-a rostul, pentru că n'a fost prost cine a făcut-o; iar alții susțin, că limbă și ortografie să învățăm și nu mulțime de reguli seci. Ceeace o zic unii la gramatică, o zic și la celelalte studii, firește după natura studiului.

Comisarii de examene au constatat, că multe lucruri de mare valoare au rămas neînvățate în cutare școală, pe când alte lucruri, ce n'au nici o însemnătate pentru viața practică, au fost predate cu multă căldură. Chiar eu, ca comisar de examene, am aflat școli, unde elevii rezolvau ecuațiuni și reguli de 3 compuse, dar dând elevilor să rezolve un exemplu simplu și de interes practic, n'a fost în stare, ca în mod independent, să-l rezolve. Întrebat fiind învățătorul de cauză, am primit răspunsul: „Toate sunt luate în plan, deci eu caut să-l exhaurez cum pot. Cu ecuațiunile m'am ocupat mai mult, căci sunt mai frumoase“.

Sunt apoi foarte mulți învățători, cari se plâng, că nu le succede predarea unor obiecte de învățământ. Greutatea aci zace în lipsa de metod corăspunzător, care lipsă îi mai ia și voia de lucru.

În fața acestor neglijențe și neorientări se naște necesitatea de a sistematiza revizoratele școlare și tractuale.

Presupunând instituirea revizoratelor, ca fapt împlinit, Ven. Consistoare să dispună, ca conducătorii oficiilor parohiale, cu concursul învățătorilor, până cu finea lui Iunie a fiecărui an, să compună în 2 exemplare conspectul de obligații pentru anul școlar viitor. Din acest conspect, autenticat de conducătorul oficiului parohial și subscris și de învățător, un exemplar să fie transpus oficiului protopopesc tractual, carele la inspecțiunea de toamnă, ce o face revizorul, i-o va pune-o la dispoziție. Comparând revizorul acest conspect cu ziarul de înscriere, va putea constata, că, cari băieți nu s'au înscris. Pe baza informațiilor, ce le va primi revizorul dela directorul local și dela învățător, se va convinge întrucât antistia a satisfăcut cerințelor legii. Întrucât se va constata, că antistia a fost indolentă, revizorul va raporta oficiului protopopesc, carele numai decât va face însinuare, cerând pedepsirea antistiilor neglijente. Tot astfel va raporta revizorul și în afacerea frecvențațiunii neregulate, cerând pedepsirea antistiilor pentru neexecutarea legii.

Urmează deci, că ceea ce n'au putut face organele parohiale locale din considerațiuni de amicitie cu notarul ori judele (deși aceasta e îndetrimentul învățământului), o poate face revizorul, căci acesta străin fiind de comună, cu notarul ori cu judele n'ar avea de a face nici în clin, nici în mânăcă.

S'a raportat Ven. Consistoare, că mulți elevi n'au fost promovați la timp dintr'o clasă într'alta. Pentru controlarea conștiințioasă, pe baza ziarului de înscriere și frecvențațiune, învățătorul va compune un conspect, carele pe lângă nume să cuprindă datul nașterii, ziua înscrierii, clasa în care a fost în anul trecut, clasa în care e suscept și clasificăția din trecut, nu altcum și suma absențelor scuzate și nescuzate din trecut. Acest

conspect până la finea lui Octomvrie a fiecărui an să fie transpus într'un exemplar oficiului protopopesc. Continuând cu acest conspect din an în an, revizorul prea ușor se va putea convinge despre aceia, că un elev din ce motiv a fost reținut tot în aceiași clasă.

În ce privește învățământul, Ven. Cons. să dispună, ca fiecare învățător până cu finea lui Iulie a fiecărui an să facă conspectul materialului de învățământ împărțit pe săptămâni, carele apoi numai decât să fie transpus oficiului protopopesc, ca astfel revizorul școlar să-l cenzureze și până la finea lui August să fie restituit învățătorului. Cu ocaziunea inspecțiunilor, din acest conspect revizorul se va convinge întrucât predarea materialului stă în raport cu timpul. Va căuta revizorul, ca învățătorul să fie strâns legată educațiunea de instrucțiune, căci de multe-ori ne-am convins, cum multi preținși competenți, îngerându-se în ale controliei, a pus întrebarea unui elev, care a început a vorbi ca un fonograf, iar „competentul“ întrerupând pe elev a zis: „Foarte bine, foarte bine, gratulez d-le învățător“. Aci nu s'a pus pond pe desvoltarea judecății și pe aplicarea celor învățate, iar învățătorul (onoare excepțiunilor), și-a zis: „Va să zică, la ce atâta trudă, căci și cu mai puțin să îndestulesc oamenii“. Așadar din vina inspectorului, carele controlând n'a căutat aprofundarea materială și etică, zic, din vina inspectorului s'a dat anză, ca învățătorul să lucre mai puțin.

Va căuta revizorul, ca toate studiile să fie predate într'o măsură și să nu se dea unui obiect întâietate pe conta altuia.

Unde va constată revizorul, că cutare învățător nu face progrese în școală din lipsa de metod corăspunzător, nu va căuta moartea lui, prin raport aspru, ci va căuta, ca prin indigetări să-l pună pe învățător în dispoziția de a-și însuși un metod ușor ducător la scop. Raport aspru se va face contra indolenței și a neglijenței.

Va controlă revizorul și biblioteca parohială, unde este, iar unde nu e, va stăruî pe lângă conducătorii din parohie pentru înființarea aceloră. Va controlă registrul cărților din bibliotecă, căutând, ca acestea să se sporiască din an în an și va lucra revizorul într'acolo, ca învățătorul să-l convingă, că cărțile nu stau închise în ceva scrin, ci au fost toate cetite cât mai de mulți.

Pentru a staveri uniformitatea în învățământ, revizorul școlar tractual, în conferințele învățătoresți tractuale, va face obiect de discuție din greșelile constatate în învățământ, cu ocaziunea controlului (școale ori persoane nu vor fi numite). În acest chip, prin discuții, s'ar da anză la aceea, că învățătorii înșiși să se coreagă și să afle metoadele celea, ce mai ușor duc la scop; iar învățământul nostru elementar confesional, ar luă un avânt mai îmbucurător, prin ce s'ar și dovedi, că și noi dorim a ține pași cu lumea civilizată.

Pè baza esperiențelor mele astfel am cuprins lucrul și că bine am raționat, judece alți competenți.

Dimitrie Boariu,
învățător.

O piedecă a învățământului și un remediu de îndreptare.

Lumea întreagă se plânge, că, cu toate sacrificiile făcute în folosul școalei — până în ziua de azi, — nu s'au ajuns la rezultatele dorite! S'au provăzut școalele cu învățători bine cualificați și chiar pe unele locuri bine plătiți, dar rezultatul așteptat nu se obsearvă. S'au croit pedepse aspre pentru acei părinți și tutori, cari sustrag pe copiii obligați la școală, dela cercetarea prelegerilor, și, cu toată cercetarea regulată — ba, foarte regulată în unele locuri — rezultatul final, în proporție cu jertfele, nici nu se aseamănă.

Unii oameni, răi la suflet și cu judecată mărginită, aruncă vina asupra învățătorilor, că dânșii ar fi vinovați,

neîmplinindu-și datorința destul de conștientos și cu toată tragerea de inimă... (?) alții, că n'au deplină vocație pentru cariera ce și-au ales'o, apoi câte alte observări, tot și numai ca să învinuiască pe cineva, iar după adevăratul izvor de răutate nimenea nu-și ostenește mintea.

Acest rezultat nemulțămător nu se observă însă numai la școalele noastre românești, ci pretutindenea, la toate școalele, chiar și la cele de stat, cu toată asprimea ce este pentru cercetarea școlii și cu toate mijloacele bogate ce stau de ajutor la prosperarea învățământului. Comparându-se rezultatele finali dela toate institutele poporale de creștere, vom constată, că diferența nu e mare, toate balanțele cumpănesc aproape într'o formă; deci e greșală, când se zice: că, numai școalele românești, nu dau rezultatul așteptat. Acestea învinuiri și plângeri le auzim mai zi de zi, fără ca oamenii să-și dea seamă, că prin lamentările lor și acuzele nedrepte, disgustă pe cei chemați de a-și împlini conștientos greaua sarcină care li-e pusă pe spate.

Cu totul altele sunt cauzele răului, ce bântuie și împiedecă ajungerea scopului ce s'a avut la organizarea școalelor. Răul acela — sau cum să-l numim — nu se poate afla, dacă nu vom luă să judecăm viața școlară din toate punctele de vedere, și — atunci — vom constată, că acela se află atât în școalele dela sate, cât și dela orașe.

Trebuie să fie cineva psihologic bun, ca să poată afla adevărata cauză, căci trebuie să se stingă cu judecata la viața elevilor și a părinților lor, să cunoască, atât starea corporală, cât și spirituală și atunci să judece, că micile odrasle sunt capabile, ori ba, să cuprindă în sufletul lor — în multe cazuri — bolnav, noțiunile de învățământ. Numai învățătorii (sau educatorii) știu ce greutate întimpină cu unii elevi, cari la aparință sunt deștepți, dar cari de fapt, nu pot să cuprindă nimic, ori foarte puțin și neclar, din ceia ce li se propune.

Oamenii, cari își dau seama, că calitățile sufletești ale indivizilor diferesc foarte, — cu puțină trudă obser-

vativă vor află, ca la acelea contribuiesc foarte și impresiunile esterne, câștigate ori cu voia ori fără de voie.

Ne putem închipui deci foarte ușor, ce însușiri vor avea copiii a căroră părinți sunt plini de viciuri și de patimi, cât de desastroos vor contribui acelea asupra nervilor și asupra creerului micilor nefericiți; și, câtă greutate se va așeză în calea priceerii lor!

Unii cred, că numai beția contribuie la stricarea moravurilor și numai urmările ei lasă brazde pustii în sufletul urmașilor bețivilor, dar mai sunt încă și altele tot cu așa urmări nefericite: Beția strică cu deosebire oamenilor de construcție slabă, *fumatul* însă otrăvește și pe cel mai robust individ, căci otrava consumată, cu sorbirea fumului și a sucului de tutun, pătrunde în sânge, iar cu acesta apoi în întreg corpul și împrăștiindu-se prin toate meleculele — le predispune la o amortire și neactivitate. Ne putem închipui, că dacă aceasta se întâmplă cu oamenii crescuți, ce vă fi cu bieții prunci, de 5—12 ani!? Am ajuns, — spre nefericirea noastră, de părinții dau să fumeze și la etatea de 5—6 ani (ca să nu le fie lacomie) de unde provine, că ajungând la 11—12 ani fumează cu ne-păsare.

Cătră aceștia mai confruibie și alte patimi, cari însă se pot numi principale și cari contribuie la sdrobirea sistemului nervos, așa, că băieții sunt aplecați la certe față de semenii lor și la nesupunere față cu învățătorul lor, dar cu deosebire față de părinții lor.

Acestea apoi toate contribuiesc, că starea sufletească a elevilor — în majoritate — să nu fie în regulă, să fie bolnavă, iar sufletul bolnav, nu este accesibil pentru nimica durabil. Indispoziția tâmpește fibrele, cari trebuie să primească impresiunile trunspuse, ba chiar să le respingă.

Așa ne putem închipui, de ce o mulțime de elevi nu pot pricepe, ceia ce îi instruăm, ori și dacă pricep, nu țin minte ceia ce au auzit. Vibrațiunile nervilor sunt de tot slabe, sunt bolnave, căci predispoziția spre neacțiune, provenită din urmările patimilor erezite, 'l amor-

tesc cu totul. Să nu ne mirăm dară, că cunoaştem atâţia tineri, cari în pruncie au învăţat ceva, iar acum nu mai ştiu nimic; cari în etatea cea fragedă dădeau semne că are să se aleagă ceva bun din ei, iar acum starea lor nu îmbucură pe nimeni.

Nu vreau să ating corzi dureroase, ci atâta-mi permit a declara, cu toată tăria conştiinţiosităţii: *Mersul greşit al şcolii şi rezultatele slabe ale ei, să nu se atribue corpului didactic, ci întocmirii societăţii omenşti, care ea singură e vina la opintirea şi rămânerea înapoi.*

Remediu pentru îndreptarea răului trebuie aflat altcum: dacă singură societatea îşi va trage samă, că e pe cale greşită şi de risipire. Influinţă binefăcătoare va avea atunci, când însuşi capii societăţii vor folosi toate mijloacele pentru ca să se delătore piedecile şi să se așeze pe o cale bună.

Ca să fiu bine 'nţeles, şcoala se va putea pune pe alta bază, dacă va avea elemente (elevi) sănătoase şi va fi susţinută de o societate sănătoasă şi cumpănită. *Legile făcute pentru delăturarea patimilor şi a viciurilor să nu fie numai pe hârtie, ci să fie aplicate cu toată asprimea, fără cruşare. Adaugând încă: că, acel părinte, ori tutor, care va da de beut, — ori ce beătură — la copii sub 14 ani, ori va permite să fumeze, să fie pedepsit cu o sumă de bani, iar acel comerciant, care va vinde băieţilor tutun ori sugări, sau le va da beătură, să fie amendat cu o sumă de bani şi să-şi piardă dreptul de a mai vinde tutun şi beături.*

Spre folosul societăţii ar fi, dacă organele statului ar opri pentru oamenii mari beăturile spirituoase, produse pe cale artificială, cu elemente chimice, cari în toate împrejurările produc desastre de înveninări şi deprinderi spre păcate, cari apoi se transmit urmaşilor.

E adevăr, că statul ar pierde ceva prin restrângerea vinderii beăturilor şi a tutunului, dar în schimb ar avea oameni sănătoşi, cari ar contribui pe altă cale la îmbogăţirea statului.

Statele culte, ca Svedia, Norvegia ș. a. au introdus de mult legea, că nu-i permis nici unui părinte, ori vânzător, să deie copiilor, sub 15—16 ani, nici un fel de beutură și rezultatul este, că acelea țări progresează repede și de beții, ori alte crime, nici uu se pomenește. Pătura cea mai de jos a poporului poate rivaliza în cultură și cunoștințele temeinice, cu aceia, cari la noi formează așa zisă clasa de mijloc, iar analfabetismul numără acolo abia $1-1\frac{1}{2}\%$.

Iar la noi câte %? Ne-a spus statistica.

Petru Vancu.

Nr. 7:1910—11.

Protocol

luat în adunarea generală a XX-a a reuniunii învățătorilor dela școalele populare române ortodoxe din protopopiatele: Arad, Chișineu, Boroșineu, Șiria, Buteni, Radna și Hălmațiu, ținută în Nădlac, duminică și luni, 15/28 și 16/29 august 1910.

Ședința I.

ținută: duminică, 15/28 august a. c., oarele $1\frac{1}{2}$ a. m., — $1\frac{1}{2}$ 2 a. m.

Prezident: **Iosif Moldovan.**

Notar: **Dimitrie Popovicu.**

I. La 9 oare a. m., conform programei publicate în Nr. 8 al organului reuniunii, în sunetul clopotelor și bubuitul trascurilor, toți membrii și oaspeții veniți, în frunte cu comitetul și prezidentul, Iosif Moldovan, iau parte, în corpore, la sfânta liturghie, împreună cu chemarea Duhului sfânt și părăstas pentru membrii, cari de 20 de ani, de când există reuniunea, au trecut la cele veșnice. A pontificat, servind cu deosebită solemnitate, P. On. D. protopop al Radnei, Procopie Givulescu, reprezentant al I. P. S. Sale Domnului Episcop diecezan, Ioan I. Papp și al Ven. Consistor, asistat de

preoții: Nicolae Chicin din Nădlac și Nicolae Codrean, capelan în Șiclău, iar la părăstas, cu care ocaziune secretarul general, Dimitrie Popoviciu, printr'un discurs funebru, a parentat, în numele reuniunii, pe cei răposați, pe lângă aceștia, a mai servit și veteranul preot, Vicențiu Marcoviciu din Nădlac, După serviciul divin, toți membrii și onorații prezenți, s'au adunat în sala „Casei bisericii“, care se află în apropiere nemijlocită de biserică, pentru a lua parte la deschiderea adunării generale și a ascultă și celelalte puncte din programa acesteia. La masa prezidială au luat loc: prezidentul, Iosif Moldovan, având la dreapta pe P. O. D. protopop, Procopie Givulescu, reprezentant al I. P. S. Sale Domnului Episcop diecezan, Ioan I. Papp și al Ven. Consistor și pe parohul locului, Nicolae Chicin, iar la stânga pe secretarul general, Dimitrie Popoviciu, și pe reprezentanții reuniunilor surori și anume: dela Caransebeș pe: Mihail G. Crăciun și Petru Savi, iar dela Timișoara pe: Atanasie Lipovan. Încolo apoi au luat loc: Iuliu Grofsorean, Petru Vancu, Ioan Vancu, Dimitrie Boariu, Iosif Stanca, Pavel Dârlea, Mihail Vidu, Alexiu Doboș, Teodor Cherechean, Stefan Roja, Nicolae Cristea și Gheorghe Petroviciu, membrii de comitet, iar dintre onorații: Gheorghe Purcariu, cassar, asesor consistorial, membru fondator al reuniunii.

Punct la $\frac{1}{2}$ 12 ore a. m., prezidentul, Iosif Moldovan, deschide adunarea generală printr'un discurs foarte frumos și bogat, în care arată învățătorilor însuflețirea poporului pentru școala confesională și datorințele acestora în schimb pentru aceste jertfe; arată poporului și oaspeților adunați, în număr foarte frumos, scopul ce-l urmăresc învățătorii prin reuniune și folosul ce-l mare ce rezultă pentru ei din aceasta. Frumosul și instructivul cuvânt de deschidere prezidial este ascultat cu multă atențiune și subliniat de însuflețite aplause, iar la propunerea membrului, Dimitrie Boariu,

se trece în întregime la protocol. Adnex sub A).

II. La învitarea prezidentului, secretarul general, Dimitrie Popoviciu, cetește înaltul rescript al Ven. Consistor dela 11/24 august a. c. Nr. 4457/1910, prin care se aduce la cunoștință, că convocarea adunării generale la Nădlac, pe zilele de 15/28 și 16/29 august a. c., se ia la cunoștință și că Ven. Consistor va fi reprezentat la adunare prin P. O. D. Procopie Givulescu, protopop în Radna; rescriptul reuniunii surori dela Caransebeș, de dtto 5/18 august a. c. Nr. 53/1910, prin care se notifică, că s'a exmis ca delegați: Mihail G. Crăciun și Petru Savi și rescriptul reuniunii surori dela Timișoara, de dtto 9/22 august a. c. Nr. 120/1910, prin care se avizează, că s'a exmis ca delegat: Atanasie Lipovan.

Se iau la cunoștință cu plăcere. Adnex sub B), C) și D).

III. Prezidentul, Iosif Moldovan, salută cu bucurie în mijlocul adunării generale, pe: P. O. D. protopop al Radnei, Procopie Givulescu, reprezentant al Ilustrității Sale Domnului Episcop diecezan, Ioan I. Papp și al Ven. Consistor, rugându-l, ca să binevoiască a fi la timpul său interpretor sincer al sentimentelor de înaltă stimă și supunere a învățătorimii față de I. P. S. Sa, înaltul patron al reuniunii și față de Ven. Consistor; salută mai departe pe delegații reuniunilor surori, în persoanele: Mihail G. Crăciun, Petru Savi și Atanasie Lipovan; pe conducătorul oficiului parohial din loc: Nicolae Chicin; pe prezidentul comitetului parohial: Aurel Petroviciu, avocat, directorul băncii „Nădlăcana“; pe număroși oaspeți și pe bravii Nădlăcani, cari atât de mult s'au știut și se știu însufleți de cauza școlii și a învățământului.

Aplause năsfârșite acopăr frumoasele și adânc simțitele cuvinte ale prezidentului.

IV. În legătură cu aceste salutațiuni, prezidentul, Iosif Moldovan, propune, iar adunarea generală între aclamări entuziaste, primește,

ca să se trimită I. P. S. Sale Domnului Episcop diecezan, Ioan I. Papp, o telegramă omagială în Sibiiu, unde tocmai petrece, la ședințele fundațiunii marelui Gozsd.

V. P. O. D. protopop, Procopie Givulescu, luând cuvântul și mulțumind pentru salutațiunea și ovațiunile aduse, salută adunarea generală în cuvinte foarte călduroase și însuflețitoare, asigurând învățătorimea de înalta bunăvoință și protecție a I. P. S. Sale și a Ven. Consistor. Zice, între altele, P. O. D. protopop, că după cât cunoaște d-sa inima și sufletul I. P. S. Sale, grija cea mai mare ce o are I. P. S. Sa este tocmai grigia pentru binele și fericirea școalei confesionale. Iubirea I. P. S. Sale pentru învățătorime e mare. Si tocmai pentru aceea, învățătorimea nici când și nici într'o cauză nu va află la dânsul ușile închise. Face o prea frumoasă și însuflețitoare aluzie la întemeierea puternicului stat german. Arată credința germanilor în puterea școlii și a dascălilor lor. Spune, că germanii susțin, mândrii de aceasta, că întărirea și consolidarea germaniei de astăzi este meritul școlii și a dascălilor lor. Încheie apoi, într'un elan de însufletire, cu dorința, ca și noi nu peste mult să putem susține, că dascălul român este acela, care a făurit unitatea culturală a tuturor românilor.

Aplause prelungite și îndelung repetate acopăr frumoasele și însuflețitoarele cuvinte ale P. O. D. protopop și reprezentant.

VI. Delegatul: Mihail G. Crăciun, salută adunarea generală, în numele reuniunii surori dela Caransebeș, printr'un discurs mai lung, ținut în termeni foarte aleși, în care arată necesitatea legăturii, ce trebuie să existe între reuniunile învățătoarești. Tot asemenea salută călduros adunarea generală și reprezentantul: Atanasie Lipovan, în numele reuniunii surori dela Timișoara, dorind reuniunii rezultate splendide în lucrările sale.

Călduroasele și bine simțitele cuvinte ale iubiților delegați au fost acoperite cu aplause sincere și șgomotoase.

VII. Secretarul general, Dimitrie Popoviciu, la învitarea prezidentului, cetește următoarele adrese și telegrame:

1. Nr. 5270 Sc.
ex. 1910.

Onoratului domn

IOSIF MOLDOVAN,

președinte al reun. învățătorilor ort. români din protopopiatele aradane I—VII.

ARAD.

„Mă simțesc cu atât mai onorat, cu cât și în calitate de episcop al eparhiei Caransebeșului ați aflat de bine a mă invita la adunarea generală a „Reuniunii învățătorilor din protopopiatele I—VII.“ ale eparhiei surori a Aradului. Mulțumindu-Vă pentru acest semn de atenție, profit de ocazie spre a Vă dori succes deplin în munca grea pentru luminarea poporului și îndeosebi Vă doresc, ca — și în cadrele legii școlare nouă — se găsiți modul de a promova și cultura românească, a poporului și a credincioșilor bisericeii, căreia cu toții îi slugim, crescând și patriei cetățeni credincioși și de folos.

În aceasta nădejde, Vă rog, să primiți arhipăstorieasca binecuvântare dela subsemnatul fost coleg al fraților Voastre“.

Caransebeș, la 9/22 August 1910.

Dr. E. Miron Cristea, m. p.
episcop.

2. Nr. 400.
1910.

Mult on. domn

IOSIF MOLDOVAN,

prezidentul reuniunii înv. români arădani

ARAD.

„Din creerii munților Bihor, condus și încălzit de vechea dragoste ce o port învățătorilor români ort. de pretutindeni, Vă trimit salutul meu frățesc și cordial.

În urma multelor ocupațiuni, cași mă reclamă prin tract și la masa de scris, regret că nici pe luni, 16/29 august, a. c., nu pot fi în mijlocul vostru; cu sufletul însă azist la nobila Voastră muncă culturală și mă bucur de fiecare moment de progres, care-l realizați între împrejurări atât de maștere ale vieții.

Mă leagă de voi credința nestrămutată, că în lupta de desrobire a poporului din noaptea neștiinței, veți urmă exclusiv principiilor pedagogice, a căror stea conducătoare este idea națională în instrucție și educație, idea dominantă a limbei materne în sânul școalei elementare sătești.

Cu aceasta ocazie, și în calitatea mea de membru fondator, Vă trimit spre desbatere următoarea propunere: 1. „Să se exmiță o comisiune de 12 membrii din sânul reuniunii, care să studieze chestiunea propunerii limbei române așa fel, ca ideia și scopul școalei confesionale să nu fie jignite nici într'o direcție în viitor“.

Implor ajutorul provedinței asupra lucrărilor Voastre și Vă strig, cu marele spirit al D-rului Gheorghe Popa: „Aprindeți luminile!“.

M.-Telegd, 12/25 aug. 1910.

Al vostru, cu dragă inimă:

Alesandru Muntean al lui *Vasile* m. p.
protopop ort. român.

3.

„Salut pionerilor culturii românești!“.

Arad.

Diaconul Cornel Lazar.

4.

„Salut adunarea, reuniunea prospereze, vivat dascălul român!“.

Buteni (Buttyin).

Dr. Grozda, avocat.

5.

„Urez izbândă în calea spre lumină!“.

Arad.

Protosincelul *Ciorogariu*.

Se iau la cunoștință între urări și aplause frenetice de „să trăiască“.

VIII. În legătură cu salutațiunile delegaților reuniunilor surori, prezidentul, Iosif Moldovan, aduce la cunoștința adunării generale, că de-oarece reuniunile surori dela Timișoara și Oradea-Mare, tocmai acum, de-odată cu noi, își țin și ele adunările lor generale și de-oarece n'a voit să subtragă pe nici un membru dela plăcerea, de a participa la aceasta impozantă adunare generală, de astă-dată, din acest motiv, reuniunea noastră nu s'a reprezentat la adunările generale a acestor reuniuni surori, după uzul vechiu, prin delegați speciali, ci a felicitat pe fiecare în parte, printr'o telegramă.

Se ia la cunoștință și se aproabă.

IX. Conform punctului 4 din programa adunării și în sensul §-lui 25 din regulament se face apelul nominal și

se constată, că din 228 de membrii ordinari sunt de față 128, lipsesc 100.

X. Prezidentul, Iosif Moldovan, prezintă raportul general, de casă, bibliotecă și controlă și propune, iar adunarea generală exmite, pentru cenzurarea lor, următoarele comisiuni:

1. *Comisia organizatoare*: Dimitrie Micu, Ioan Crișan, Nicolae Păsulă, Gheorghe Pleș, Hersilia Cadar, Avram Nini și Patriciu Covaciu.

2. *Comisia de casă, bibliotecă și controlă*: Ioan Belle, Pavel Siiartău, Petru Binchiciu, Petru Perva și Iuliana Nasticiu.

3. *Comisia pentru înscrierea de membrii noi*: Gheorghe Petroviciu, Ioan Vancu, Romul Tăucian, Uroș Totorean și Sidonia Tăucian.

XI. Prezidentul prezintă, iar adunarea generală declară:

1. *De membrii ordinari*: Efrem Brindea și Ignatie Raica, învățători în Cenadul unguresc; Ioan Barbulescu, învățător în Giula-năghiară; Petru Roșu, învățător în Nădab; Iulian Paguba, învățător în Socodor; Ioan Cioară, învățător în Curticiu; Gheorghe Muntean, învățător în Măsca; Petru Mara, învățător în Zărând; Teodor Mișcoiu, învățător în Seleuș; Gheorghe Mihuța, învățător în Ghioroc; Ioan Tomuța, învățător în Lupești; Efrem Țigu, învățător în Pârnești; Sinesie Popoviciu, învățător în Troaș; Ioan Bota, învățător în Pleșcuța; Ștefan Ponta, învățător în Hontisor; Ioan Mizeș, învățător în Ociu și Ioan Florea, învățător în Secaș.

2. *Membri fundatori*: Virgil Mihulin, preot rom. ort. în Comloș.

XII. Președintele, Iosif Moldovan, aduce la cunoștința adunării generale, că dela ultima adunare generală până astăzi, a trecut la cele vecinice următorii zelosi membrii: Aurel I. Muntean, fost învățător în Măsca și Terentie Popa, fost învățător în Bârsa, membrii ordinari; Ioan Russu-Șirianul, fost publicist în Arad și Nicolae Drăganca, fost preot în Galșa, membrii ajutători.

Adunarea generală își exprimă condolența prin sculare și „Dumnezeu să-i odihnească!”.

XIII. La învitarea președintelui, secretarul general, Dimitrie Popoviciu, cetește scuzele pentru neparticipare la adunarea generală a următorilor membrii: Mihail Dragoș, învăț. în Curticiu; Ioan Mladin, învăț. în Comloș; Traian Nicodim, învăț. în Brusturi; Sidonia Voda, învăț. Iarcos; Simeon Neamțiu, învăț. în Giulița; Gheorghe Abrudan, învăț. în Comloș; Liviu Dublea, învăț. în Silindia; Isaia Popeț, învăț. în Govosdia; Adam Dragoș, învăț. în Hălmagiu; Ioan Borlea, învăț. în Cuiediu și Gheorghe Petrișor, învăț. în Vidra.

Se predau comisiei organizatoare.

XIV. Tot secretarul general, Dimitrie Popoviciu, cetește și înaltul rescript al Ven. Consistor dela 20 aug. (2 iulie) a. c. Nr. 3656/1910, prin care se cere sucursul învățătorimii de a se înființa pe sate, printre elevii școlilor noastre, lige de abținere a școlarilor, față de beuturile alcoolice.

Se predă comisiei organizatoare.

Terminată fiind astfel programa ședinței prime, ședința se ridică și se anunță începerea ședinței a doua pe după amiazi la 4 ore.

D. c. m. s.

Iosif Moldovan,
prezident.

Dimitrie Popoviciu,
secretar general.

Ședința II.

ținută tot duminică, 15/28 august a. c., dela 4—6 ore p. m.

Prezident: **Iosif Moldovan.**

Notar: **Dimitrie Popoviciu.**

XV. Redeschizându-se ședința, prezidentul, Iosif Moldovan, în cuvinte alese, salută în mijlocul adunării generale pe Mag. Sa dl inspector regesc de școale al comitatului Cenad, Polyánszky László.

Adunarea generală încă se alătură acestei salutațiuni între aclamări de „să trăiască!”.

XVI. Secretarul general, Dimitrie Popoviciu, la învitarea prezidentului, cetește următoarele telegrame din nou sosite:

1. „Salutând iubita noastră învățătorime, întrunită în adunare generală, implorăm binecuvântarea cerului asupra lucrărilor de promovare a bunăstării și deștep-tării poporului român!”.

Sibiiu (Nagyszeben).

Ioan, episcopul locului.

2. „Din incidentul întrunirii, tritem reuniunii su-
rori urări de bine și prosperare”.

Vașcău (Vaskoh).

V. Sala, prezident.

3. „Vă doresc succes strălucit!”.

M.-Radna.

Blasiu Codrean.

Aplause furtunoase acopăr aceste telegrame.

XVII. Întrându-se în ordinea de zi, membrul fondator: Gheorghe Purcariu, cassar și asesor consistorial în Arad, cetește frumoasa și instructiva sa dizertație: „Unele piedeci în calea bunei economizări a poporului“, în jurul căreia se încinge apoi o animată și mult folosită discuțiune la care iau parte: Petru Vancu, Iuliu Groșorean și dizertantul Gheorghe Purcariu. În urmă, la propunerea prezidentului, lucrarea

se trece în întregime la protocol, iar dizertantului i-se votează mulțumită protocolară. Adnex sub E).

XVIII. Prezidentul, Iosif Moldovan, aduce la cunoștința adunării generale, că vechiul membru și zelosul dascăl, Pavel Stana din Șimand, a surprins reuniunea și de astă-dată cu următoarele opuri donate bibliotecii: „Andrieu Baron de Șaguna“, de Dr. Ioan Lupaș; „Arad-vármegye és Arad sz. kir. város népoktatás ügye“ de: Kehrler Károly, subinspector școlar regesc și încă un op de valoare, sub titlul: „Anticele romane“.

Adunarea generală primește donurile cu mulțămă și sincere urări de „să trăiască!“.

XIX. Întrându-se din nou în ordinea de zi, membrul: Teodor Mariș, învățător în Erdeiș, cetește bine succesa sa dizertație: „Cultura sufletească, ca baza fericirii omenești“; lucrare, ce a dat naștere la o discuțiune frumoasă, la care a luat parte membrii: Nicolae Cristea și Dimitrie Popoviciu; în urmă, la propunerea membrului Popoviciu, lucrarea

se trece în întregime la protocol, iar dizertantului i-se votează mulțumită protocolară. Adnex sub F).

XX. Membrul, Iosif Stanca, învățător în Roșia, cetește bine lucrata sa prelegere practică, despre: „Gheorghe Lazăr“, care, după unele observări binevoitoare, făcute de membrul, Nicolae Cristea,

se trece în întregime la protocol, iar prelegătorului i-se votenză mulțumită protocolară. Adnex sub G).

Fiind astfel terminată și programa ședinței a doua, președintele ridică din nou ședința și anunță începerea ședinței a treia mâinezi la 8 ore a. m.

D. c. m. r.

Iosif Moldovan,
preșident.

Dimitrie Popoviciu,
secretar general.

Ședința III.

ținută: Luni, 16/29 August a. c., oarele 8—11 a. m.

Preșident: **Iosif Moldovan.**

Notar: **Dimitrie Popoviciu.**

XXI. După deschiderea ședinții, membrul, Petru Roșu, învățător în Nădab, cetește bine succesa sa prelegere practică, despre: „Roua și bruma”; prelegere, în jurul căreia s'a încins o frumoasă discuție, la care au luat parte: Petru Vancu, Iuliu Groșorean, Teodor Cherechian, Axentie Popoviciu, Alexiu Doboș și prelegătorul Petru Rosu. În urmă, la propunerea preșidentului,

prelegerea se trece în întregime la protocol, iar prelegătorului i-se votează mulțumită protocolară. Adnex sub H).

XXII. La învitarea preșidentului, secretarul general, Dimitrie Popoviciu, cetește următoarea telegramă:

1) „Împiedecat a participa la adunare, implor din acest sfânt locaș D-zeesc darul și binecuvântarea cerului asupra lucrărilor reuniunii și asupra rodnicei activități a iubiților noștrii învățători, întru ridicarea sfintei noastre biserici și a iubitului nostru popor“.

Z á d o r l a k.

Arhimandritul:

Hamsca.

Aplauze frenetice acoper aceasta binesimțită telegramă.

XXIII. Întrându-se iarăși în ordinea de zi, conform punctului 10 din programa adunării, urmează cetirea rapoartelor și referada comisiunilor însărcinate cu censurarea lor sub punctul X. După-ce însă toate rapoartele s'au publicat în organul reuniunii, mai înainte cu 14 zile și astfel toți membrii le cunosc în amănunte,

aceste, privindu-se cetite, nu se mai cetesc, ci luându-se în general la cunoștință, să ascultă numai rapoartele comisiunilor însărcinate cu cenzurarea lor.

XXIV. Raportul comisiunei organizatoare, însăcinate cu cenzurarea raportului general și adnexele, cetit prin referentul, Nicolae Păsulă,

se ia la cunoștință, atât în general cât și în special, cu următoarele abateri respective întregiri :

1) Regulamentul afacerilor interne, nu se decretează în mod definitiv ; ci, la propunerea membrului, Iuliu Groșorean, se releagă din nou comitetului pentru amplificare.

2) Dintre absențiile nejustificate în regulă, se scuză în mod excepțional, numai absența lui Adam Dragoș, învățător în Hălmațiu, însă fără ca împrejurarea aceasta să poată fi invocată în viitor ca caz de precedentă.

3) Chestia sulevată de Ven. Conzistor prin înaltul său rescript dela 20 Aug. (2 Iulie) a. c. Nr. 3656/910, privitor la înființarea pe sate de lige de abstenență a școlarilor contra alcoolului, se releagă desp. prot. ca material de studiu și preocupare.

4) Comitetul central să însărcinează a întreprinde la desp. prot. Hălmațiu, cu îndrumarea, ca pe viitor să desvoalte o activitate mai promptă și mai intensivă. Adnexe sub I¹⁾ și J).

XXV. Raportul comisiei însărcinate cu cenzurarea rapoartelor de cassă, bibliotecă și controlă, cetit prin referentul, Petru Binchiciu,

se ia la cunoștință, atât în general cât și în special, cu următoarele întregiri :

1) Comitetul central se însărcinează, sub răspundere, a încassă, fără amânare, toate pretenziunile restante ale reuniunii, iar spre scopul acesta se autorizează a-se folosi de toate mijloacele legale.

2) Biblioteca reuniunii stă și mai departe tot în centru, dar pentruca aceasta să poată fi în viitor cât mai mult folosită de membrii, bibliotecarul general se însărcinează, ca, din două în două luni, să stea, pe spesele reuniunii, câte o zi în centru, pentru a distribui membrilor cărți. Biroul central se însărcinează, a aduce împrejurarea aceasta la cunoștința membrilor, pe calea organului reuniunii. Adnexe sub L²⁾ M³⁾ N⁴⁾ și O).

¹⁾ S'a publicat în Nr. 8.

²⁾, ³⁾ și ⁴⁾ s'a publicat în Nr. 8.

XXVI. Pe baza raportului comisiei exmise, sub punctul X, pentru înscrierea de membrii noi, prezentat prin raportorul, Ioan Vancu, prezidentul, Iosif Moldovan, prezentă, iar adunarea generală, între aplauze însuflețite, proclamă :

1) *De membrii fondatori*: Nicolae Chicin, preot în Nădlac; Aurel Șt. Șuluț, contabil în Nădlac; Dr. Remus Chicin, avocat în Nădlac; Uroș Pătean, țaran fruntaș în Nădlac; Ștefan Lazăr, țaran fruntaș în Nădlac; Aurel Petroviciu, avocat, director de bancă în Nădlac; Terentie Oprean, preot în Cenadul-sărbesc și Dr. Iulian Chicin, medic în Nădlac.

2) *De membrii ajutători*: Teodor Mărginean, Atanasie Naghiu, Lazar Faur, Uroș Oanea, Traian Caba, Alexandru Petroviciu, Dr. Vicențiu Marcoviciu, avocat în Nădlac, Petru Flocos, Nicolae Mărginean, Orestie Bogdan, Pavel Roșuț, Ștefan Oania, Dănilă Săcăruși și Ioan Pătean, inteligență și țărani-fruntași din Nădlac.

XXVII. Petru Vancu face următoarea propunere :

„Conziderând, că în timpul din urmă în mai multe locuri, în parohiile noastre, s'au ivit neînțelegeri între preot și învățători, pe motiv, că învățătorii, ca cantori, poftesc pretenziunile lor cantorale, iar preoții le deneagă, ba îi chiar pârăsc autorităților confesionale eventual politice; conziderând, că astfel de afaceri primejdiuesc viața noastră națională-bisericească și produc animosități între unii și alții, prin cari fapte se pun piedeci la mersul normal al culturii noastre naționale și că învățătorii, ca și cantori, pe viitor să-și cunoască competențele și drepturile, cu permisiunea Onoratei adunări generale, fac următoarea propunere :

„Adunarea generală a învățătorilor români din dreapta Mureșului, luând la cunoștință abuzurile și neînțelegerile ivite între preoți și învățători, ca cantori, din cauza competențelor lor cantorale, pentru încunjurarea aceloră în viitor, să însăcineze prezidentul, ca să roage pe Ven. Conzistor pentru a fixa competențele cantorale ale învățătorilor, provenite dela altar, adecă: prescuri, bani de pomenire, părăstase, etc., să se știe, cari sunt acele :

după uzul vechiu, carele se practizează și azi în unele părți, ca $\frac{1}{3}$ din toate venitele de la altar să se dea și învățătorilor, cari funcționează alături de preot, deci îi compete, ori după un alt ștolar, ce s'ar formă în prezent?"

Se primește.

XXVIII. Mihail Vidu face următoarea propunere:

„După-ce și până astăzi se fac unele greutăți învățătorilor de a-și încassă și primi justele lor pretenziuni, mai vârtos atunci, când e vorba de diurnele pentru participare la conferințele învățătoresți, li-se deneagă acelea pe simplul motiv, că cvitele nu sunt vidimate din partea conducătorului oficiului parohial.“

„Tot așa se întâmplă în unele locuri și privitor la ridicarea salariului învățătoresc. Eu însă, așa știu, că există ordin conzistorial, care ordin, cred, fiecare frate colegă l'a cetit și cunoaște și care pe scurt zice: toate acele sume, cari sunt preliminate în favorul învățătorului, le poate ridica respectivul fără de a fi acelea asigurate și din partea altor persoane. Pentruca pe viitor să nu mai obvină astfel de cazuri, — 'mi permit a face următoarea propunere:“

„Să rugăm On. prezident, ca să intervină la Ven. Conzistor diecezan, ca în terminul cel mai scurt să edee din nou ordin conducătorilor oficiului parohial, ca în viitor să respecte dreptul învățătorilor, în cauza pretenziunilor lor legale, contribuind prin aceasta la o solidaritate armonică între învățători și conducătorii oficiului parohial“.

Având în vedere, că legea nouă școlară, articolul XXVII din 1907, regulează destul de clar și riguros aceste afaceri,

propunerea aceasta nu se primește.

XXIX. Adunarea generală viitoare, încât împrejurările vor fi favorabile,

se hotărăște a se ține în capitala țării *Budapesta*, în caz contrar însă, în *Arad*; eruarea împrejurărilor și defigerea timpului se încredințează comitetului.

XXX. Cu autenticarea protocolului,
se însărcinează membrii din Arad.

XXXI. Conform punctului 14 din programa adunării și în concordanță cu §. 25. din regulamentul afacerilor interne se face din nou constatarea prezențelor și se află,

că din 228 de membrii ordinari, sunt prezenți 108, lipsesc 120.

XXXII. Terminată fiind în chipul aceasta întreaga programa adunării generale a XX-a, președintele, Iosif Moldovan, mulțumind tuturor membrilor pentru interesul dovedit și pentru ținuta deamănă și corectă, arătată și cu ocaziunea acestei adunări, tot asemenea mulțumind și reprezentantului Ven. Conzistor, pentru atențiunea deosebită, de care a împărtășit reuniunea, precum și braților Nădlăcani, pentru marele sprijin și ajutor și pentru prea frumoasa primire și călduroasa găzduire a membrilor în tot timpul petrecerii lor în Nădlac, dechiară adunarea generală a XX-a de închisă,

între aclamările sgomotoase ale membrilor.

Nădlac, dat ca mai sus.

Iosif Moldovan,
preșident.

Dimitrie Popoviciu,
secretar general.

Acest protocol s'a cetit și autenticat.

Arad, la 8 Sept. (26 Aug.) 1910.

Ioan Vancu,
învățător.

Gheorghe Popoviciu,
învățător.

Adunarea generală

a reuniunii învățătorilor rom. ort. din dieceza Caransebeșului, ținută în Panciova, la 29 August (11 Sept.) 1910.

(Raport special din partea delegaților noștri).

În general luat, din punct de vedere pedagogic-didactic, adunarea din acest timp, a fost puțin rodnică. Cauza am aflat-o în împrejurarea, că președintele a fost necesitat a accelera mersul adunării, ca să poată câștiga timp

pentru proiectata escurziune la Belgrad, pentru-ce s'a și ținut numai o ședință.

În gara Verșeț, ne-am întâlnit cu învățătorii, ce veniau pe linia Lugos-Verșeț, de unde apoi am plecat cu toții spre Panciova. Aici am ajuns la oarele 10 seara, unde însă primire oficioasă nu am putut observa. Învățătorul P. Râmneamț, din însărcinarea biroului, s'a îngrijit de încuarterarea noastră; am fost stabiliți la otele.

Duminecă, în 11 Sept., la 8^{1/2} oare, s'a început serviciul divin, celebrat de protopopul tractual T. Miclea și parohul local M. Stroca: iar răspunsurile liturgice, le-a executat un cor, improvizat din învățătorii prezenți.

După aceasta înv. și oaspeții prezenți, s'au adunat în localitatea ospătăriei „Trompeter“, unde s'a ținut ședința adunării. Aici conzistorul diecezan a fost reprezentat prin referentul școlar, Stefan Jian și protopopul tractual T. Miclea, forurile civiie, prin pretorele locului; iar forurile școlare, prin inspectorul de școale, Bárány Árpád, și reun. înv. sud-ungare, prin președintele lor Lambrecht.

Deschiderea ședinței.

Gheorghe Jian, președintele reun., ocupând locul prezidial, ține o vorbire scurtă, arătând datorințele învățătorilor față de sine și de relele ce bântuie societatea românească, îndemnând pe învățătorii la muncă desinteresată și dragoste de neam. Salută apoi oaspeții prezenți și declară adunarea generală de deschisă.

Protopopul T. Miclea, luând cuvântul, salută pe învățători, atât în numele conzistorului, cât și în numele tractului, în fruntea căruia stă.

Urmând la cuvânt inspectorul regesc, Bárány Árpád, acesta salută pe învățători, numindu-i în tot-deauna „Magyar tanítóknak egy része“, zicând că guvernul a fost în totdeauna cu mare bunăvoință față de învățători — dovadă că le-a permis bilete cu favor de călătorie.

La finea vorbirei, învățătorii isbucnesc în „Eljen“ însuflețit!

Caracteristic e, că s'a păzit de a-i numi învățători confesionali ori Români. Imprejurare, ce ar fi îndreptățit pe învățători de a nu fi așa însuflețiți la manifestarea de simpatii.

Cu totulul altcum să prezintă președintele învățătorilor sud-ungari, Lambrecht. Acesta vorbește scurt și obiectiv. Arată, că astfel de adunări au menirea de a ușura poziția dascălului și a promova interesele bine pricepute a patriei și a poporului în serviciul căruia stăm.

Luând cuvântul delegatul învățătorilor aradani, Mihai Vidu, salută adunarea în numele reuniunii surori din dreapta Murăsului — arătând scopul și însemnătatea adunărilor generale și a delegațiilor învățătoresți de la o reuniune la alta.

Reuniunea Timișoara, prin delegatul său A. Nevrincianu, salută adunarea spunând, că acum e timpul suprem, când se simte necesitatea, ca reuniunile surori să se ajute una pe alta. Ambele vorbiri sunt ascultate cu mare atenție și viu aprobate.

Agendele adunării.

Secretarul, Petru Bandu, prezintă actele întrate la birou, spunând pe scurt conținutul lor. Președintele roagă adunarea, ca în vederea excursiunii, care nu suferă amânare, învățătorii să primească părerile comisiei fără discuție spre a putea termina agendele înainte de 12 oare, ceace adunarea primește.

Interesantă și foarte instructivă a fost disertația învățătorului Gheorghe Joandrea „Gramatica lui Ienache Văcărescu“. Aici disertantul se nuzuește a arată fazele prin cari a trecut limba română până au ajuns de a i se stabili anumite norme și reguli după cari să se învețe mai departe în școalele populare. Dacă disertantul s'ar fi ținut strict în domeniul istoriei literaturii, ar fi fost și mai aprețiabilă. Micile derailări ce le-a făcut, prin istoria națională a popoarelor învecinate, n'au contribuit întrunimic la ridicarea nivelului acelei disertații. Așa a bună-

oară zice, că Bulgarii au introdus la Români biserica pravoslavnică, — că Slavii au îmbogățit limba noastră, și încheie cu cității sârbești, nemțești și ungurești.

Eră cu mult mai bine, când disertantul ar fi fost condus de mai multă mândrie națională — și să nu fi susținut teze, ce nu are deplină autenticitate istorică. Locuitorii Daciei Traiane, la venirea Bulgarilor, erau deja creștini și superiori în cultură Bulgarilor, și primind aceștia creștinismul fiind ei la putere au sistemizat numai ceea ce ar fi aflat la Români.

Nu știm cum, dar ni s-a pare cam nostimă împrejurarea, când disertantul îndeamnă pe învățători să învețe, după puțință, și limba maghiară. Sau i-se pare, că e prea laxă legea școlară în privința aceasta? Citația „Nyelvéban él a nemzet“, dacă a făcut'o, trebuie scos în relief împrejurări atenuante pentru lupta ce o purtăm azi întru păstrarea limbei românești!

Foarte potrivită ar fi fost aceasta lucrare, dacă eră timp pentru de a o pune sub discuție amănunțită. I-s'ar fi putut da ocazie disertantului a lămuri unele puncte și a călăuzi pe învățători prin timpuri de mărire națională și a face cunoștință cu figuri mărețe, cari s'or sacrificat în luptă pentru păstrarea limbei strămoșești.

În o lucrare de felul început de d-l Joandrea, ar fi trebuit să se vadă mai bine, ca un fir roșu, mândria națională de care au fost stăpâniți înaintașii noștri întru păstrarea obiceiurilor și a limbei strămoșești.

Astfel lucrată aceasta temă, ar fi fost un balsam răcoritor multora, cari sângerează în greaua luptă, ce să poartă azi, pentru limba strămoșească.

De altcum intențiunea disertantului și diligența, cu care a fost lucrată aceasta temă, merită toată lauda; ceea-ce învățătorii s'or și nizuț a-o arată votându-i premiul obicinuit.

Propuneri.

M. Crăciun face propunerea de a se trimite ministrului de finanțe și culte telegramă de mulțămită pentru

favorurile, ce le-a făcut învățătorilor, totodată să fie rugat a da favor de cătătorie și familiilor învățătoarești.

Învățătorii primesc unanim.

Defigerea locului adunării proxime, să lasă la buna chibzuială a biroului.

Restaurarea.

Să prezintă lista de candidare și să proclamă de prezident: Traian Hențiu; vice-prez.: Gheorghe Joandrea; iar celelalte posturi sunt ocupate tot de cei vechi.

Banchetul.

Fiind timpul înaintat și nevoind a scăpa ocaziunea de a face excursiunea la Belgrad, banchet oficios nu s'a ținut și așa în privința asta, omițându-se forma oficioasă, obligământul delegaților încă a rămas afară din program.

Plecarea la Belgrad.

La orele 1½, toți învățătorii se îndreaptă spre portul din gura Timișului, unde staționă vaporul, ce aveă să ducă pe învățători peste Dunăre, în capitala țării sârbești Belgrad. E de amintit aici, că pretura din Panciova era contra mergerii noastre cu un pașaport general. După multe rugări și în special la stăruința avocatului Birăescu, care a stăruit mult pe lângă pretură în favorul nostru, ni s'a dat permisiune de a putea pleca.

Mulțumită bunului român, Dr. Birăescu, la 2¼ am fost toți pe bordul vaporului, cu menirea spre Belgrad. Un fluierat prelung și zuruitori de lanțuri trezesc pe călători, ce primatădă călătoresc cu vaporul, din emoțiunea de care sunt stăpâniți. Căpitanul de pe puntea vaporului dă signalul — și vaporul ca o lebedă, maiestos, se pune în mișcare.

O panoramă foarte frumosă i-se desfășură ochiului întrând în bătrâna Dunăre. De o parte orașul Panciova, cu frumoasele biserici sârbești, iar de alta parte țărnișii Serbiei, cu ramurile munților Balcani.

La orele 5 fără un sfert, un fluerat prelung al mașinei ne vestește sosirea în portul orașului Belgrad. Alergăm iute pe bord, pentru de a pută privi mai bine prospectul orașului. Ni se desfășură înaintea ochilor un oraș modern, cu fabrici și zidiri moderne, situat pe o înălțime, ce stăpânește Dunărea — îi dă un aspect romantic.

În port suntem întâmpinați de corpul didactic din Belgrad și o mulțime de inteligenți. Aici directorul dela școalele elementare ne salută în numele învățătorilor din oraș, urându-ne bun sosir.

Președintele, Gheorghe Jian, le mulțumește în limba germană*). E semnificativ împrejurarea, că inspectorul regesc din Panciova, fiind cu noi, a obiectonat președintelui, că de ce n'a salutată pe învățătorii sârbi în limba maghiară, că doară noi suntem învățători unguri (magyar tanitok). Acestei pretenziuni absurde, președintele i-a răspuns, că a folosit limba germană de-o parte, fiindcă Sârbii nu înțeleg limba maghiară, — de alta parte să nu dea anză la bănueli**). Pe inspector însă nu l'a mulțumit aceasta.

Călăuziți de învățătorii Sârbi, am vizitat catedrala, unde metropolitul ne-a dat binecuvântarea arhierască. De aici am mers la școala elementară — un palat pompos — aranjat după toate cerințele școlii moderne. Sunt frumoase aranjate muzeele acestei școli. Se află aici colecțiuni frumoase de minerale, plante, animale, — apoi lucruri de mână și „sloyd“. Zi de Duminecă fiind și timpul înaintat, n'am putut să vizităm și celelalte institute de învățământ. Am văzut în treacăt universitatea lor, casa țării, palatul regal și alte edificii publice. Pentru recreare am fost conduși în ospătăria „Paris“, unde ni s'a servit bere și prăjituri din partea învățătorilor din Belgrad. Aici ne-a delectat societatea corală din Belgrad cu cântări

*) De ce nu românește? Ori poate Sârbii vor fi știind mai bine nemțește decât românește?! Între astfel de împrejurări, aflăm motivată apostrofarea inspectorului regesc. (Nota redacției).

***) Auzi, auzi! La bănueli, pentrucă te folosești de limba garantată!? (Nota redacției).

poporale sârbești foarte frumoase; iar de încheiere ni-au cântat un cherovich atât de bine armonizat și precis executat, încât credeam că suntem într'o biserică și nu în cafenea. După aceasta directorul dela școalele elementare ne-a mulțumit pentru cinstea, ce le-am făcut-o; iar referentul școlar, Stefan Jian, al diecevei Caransebeșului, tot în limba sârbească, mulțumește pentru buna primire de care am fost împărțâșiți.

Un „jivio“ puternic răsună în sală la ultimele cuvinte a vorbitorului!

Cu aceasta seria vizitelor s'a sfârșit și fiind și timpul înaintat ne-ăm împărțit pe la otele, ca să ne odihnim, deoarece mâne zi la oarele 5, trebuie să fim îmbarcați pe vaporul ce mergea spre Baziaș.

Astfel ne-am retras la otele, reasumând cele văzute și regretând mult, că n'am putut dispune de mai mult timp pentru a vedeà mai bine acest oraș, atât de des pomenit, în urma evenimentelor dramatice și istorice, ce s'au desfășurat în acest deceniu.

Impresii foarte bune a făcut asupra noastră instituțiile lor culturale. Un popor, ce-și știe apreția așezămintele sale culturale-naționale, nu poate pieri, — acela întrunește în sine toate condițiunile de înaintare și progres.

Mihail Vidu,
Teodor Cherechean,
delegați.

INFORMAȚIUNI.

Ședință de comitet. Joi, 16/29 septemvrie a. c., comitetul central al reuniunii a ținut prima ședință ordinară de comitet. S'au rezolvat și pertratată afacerile curente și s'au promulgat concluzele adunării generale dela Nădlac. Prezenți au fost: Iosif Moldovan, Dimitrie Popoviciu, Iuliu Groșorean, Dimitrie Olariu, Dimitrie Boariu, Nicolae Cristea, Gheorghe Petroviciu, Teodor Cherechean, Alexiú Doboș, Pavel Dârlea și Petru Vancu. Tot în aceasta ședință s'a decis și încassarea pe calea judecătoriei, prin avocat, *toate pretenziunile restante, până cu finea anului 1910.*

Procesul se va pune în curgere în câteva zile. Până atunci toți aceia, cari sunt în restanță, sunt rugați, în interesul lor, ca să grăbească a să achită de datorie, spre a încunjură astfel neplăcerile.

Protopopi noi. Veneratul Consistor rom. ort. din Arad, în ședința plenară dela 6/19 septembrie a. c., a instituit și întărit pe următorii noi protopopi:

Dr. Gheorghe Ciuhandu, referent școlar în Arad, pentru protopopiatul Chișineu, *Fabrițiu Mănoilă*, preot în Sâmbăteni, pentru protopopiatul Lipova și *Terenție Oprean*, preot în Cenadul-Sârbesc, pentru protopopiatul Buteni.

Dar pentru biserică. Ilustritatea Sa Dl *Dr. Iosif Gall*, membru al casei magnaților, a dăruit pentru biserică, ce se va edifica în Budapesta, frumoasa sumă de 20.000 de coroane. Tot spre scopul acesta s'a înscris și Ven. Consistor rom. ort. din Arad cu suma de 2500 cor.

Adunarea generală a „Astrei“ la Dej. „Astra“, una dintre cele mai înalte societăți culturale românești din Ungaria, ș'a ținut adunarea generală, duminică 5/18 septembrie a. c., în *Dej*, sub prezidența valorosului profesor din Brașov, *Andrieu Bârsanu*, vice-prezidentul asociațiunei. Cu această ocaziune, vice-prezidentul, *Andrieu Bârsanu*, a ținut o preafrumoasă și importantă vorbire de deschidere. Sărbările culturale, arangiate cu ocaziunea acestei adunări, au fost demne de societate și au decurs bine și frumos. S'au luat mai multe dispoziții de propășire și înaintare. Marele filantrop, *Vasilie Stroescu*, s'a ales de membru de onoare. Ne fiind el însă cetățian ungar, s'a cerut și învoirea guvernului pentru aceasta. Public a fost foarte mult și distins. Făcându-se restaurarea pe noul period de trei ani s'au ales următorii oficiali: Prezident: *Iosif Șterca Șuluț*; viceprezident: *Andrieu Bârsanu*; membrii ordinari în comitet: *Dr. Ilarion Pușcariu*, *Nicolae Ivan*, *Partenie Cosma*, *Dr. Liviu Lemény*, *Dr. Ioan Lupaș*, *Octavian Goga*, *Ioan F. Negruțiu*, *Nicolae Togan*, *Dr. Octavian Russu*, *Octavian C. Tăslăuanu*, *Gavril Precup* și *Ioan Agârbiceanu*; membrii suplenți: *Dr. Ilie Beu*, *Dr. Vasilie Bologa*, *Dr. Ioan Borcea*, *Romul Simu*, *Dr. Ioan Rațiu* și *Arsenie Bunea*.

Cât costă întreținerea școalelor primare? O revistă pedagogică a publicat câteva date interesante privitor la sumele ce se cheltu-

iesc în statele europene pentru școlile primare sau populare. În Europa întregă, întreținerea acestor școli, costă pe an două miliarde și 40 de milioane de coroane. Din suma aceasta însemnată, Germania are în bugetul său 624 de milioane, Anglia 540 de milioane, Franța 240 de milioane coroane. Europa susține 565.450 de școli primare, cercetate de 46 milioane de copii. Numărul învățătorilor, plătiți din cele 2 miliarde, este ceva peste un milion și 50 de mii. Plata unui învățător în Anglia este 1—200 funți șterling, în Rusia 1500—2000 ruble, în Olanda 500—850 florini, în Spania 500—1000 de franci. În țările din urmă plata aceasta este mai adesea pe hârtie, decât în realitate. Statele unite ale Americii cheltuiesc pentru școlile primare 888 de milioane, Japonia 82 de milioane. Cu toate milioanele întrebuițate în Europa pentru școală, numărul analfabeților se urcă la 30 de procente. În Ungaria se înseamnă numărul analfabeților cu 44 de procente. (Telegr. rom.)

Opiniune pentru un manual școlar. Limba maghiară, manual pentru elevii claselor I, II și a III-a a școalelor populare române, de Iuliu Groșorean și I. Moldovan. Ediția a III-a. Arad, 1910. Cu acest manual școlar autorii au scos la iveală un op foarte succes, prin care se face mai cu înlesnire învățarea limbii maghiare în școalele populare române. Materialul cărții îl tratează, — conform planului de învățământ ministerial, pe baza metodei direct, astfel, ca elevii să-și însușască — ușor și cu plăcere — cunoștințele cuprinse în materialul singuratecelor clase. Exercițiile de vorbire și cugetare le tratează sistematic și cu deosebită îngrijire. Materialul de intuițiune s'a împătășit de specială îngrijire. Bucățile de citire sunt scrise acomodată priceperii școlărilor. Compoziția zicerilor e scurtă și precisă. Pe lângă aceste, autorii s'au ferit de a lua prea mult material, de aceea învățătorii vor putea bine exauri cuprinsul și așa este asigurat succesul învățării limbii maghiare. Totuși aflu de lipsă, ca la proxima ediție, să mai susceapă autorii, atât la materialul clasei a II-a, cât și la cel de clasa a III-a, încă vre-o 4—5 bucăți de citire, din materialul designat în planul de învățământ ministerial. Sămțământul patriotic îl desvoaltă autorii, în elevi, prin poeziile „Mi a haza?” (Ce e patria?) și „Kedves hon”. (Țară iubită). — Cred, că în edițiunea

următoare, autorii vor mai cuprinde în cartea lor, încă vre-o câte-va poezii patriotice. Pe baza constatărilor de sus opiniunez manualul de admisibil. Făgăraș, la 25 august 1910. *Daniil Gabor*, înv.-director al școlii elem. de stat. (Însărcinat cu recenziunea din partea ministrului de culte și instrucțiune publică.

Convocare. Despărțământul ppopesc Șiria, al reun. învățătorilor români ort. din ppopiatele arădane I—VII, își ține adunarea sa de toamnă sâmbătă, în 9/22 octomvrie a. c., la școala centrală din Șiria, pe lângă următorul program: 1. Dimineață la 8 ore chemarea Duhului sf. 2. Deschiderea ședinței. 3. Prelegere practică din „Limba maternă“ de I. Groșorean. 4. Raportul biroului. 5. Executarea concluzelor adunării gen. 6. Raportul comisiunei literare. 7. Cetirea disertațiunilor întrate. 8. Discuțiuni asupra chestiunilor școlare. 9. Fixarea proximei ședințe. 10. Încheiere. Șiria, la 23 sept. (6 oct.) 1910. *Alexiu Doboș*, prezident. *Teodor Cherechean*, secretar.

Poșta redacției.

D-șoarei H. C. inv. în M. Lucrările trimise, sosind târziu, le vom folosi în n-rul viitor. Mulțumite.

D-lui O. O. în D. Să înțelege, că membrii fundatori încă au vot decisiv. Caută statutele și regulamentul. E rău că n'au fost invitați și ei la ședință. N'au fost invitați însă nici chiar membrii ordinari toți. De altmintea alegerea aceasta iară e atacată, între altele și pe motivele aceste. Vom vedeă, ce va zice la timpul său comitetul.

D-lui I. G. inv. în G. Răspunsul trimis, va urmă în n-rul viitor.

D-lui I. C. inv. în Socodor. Cele trimise, urmează în n-rul viitor.
